

980217-1

Dnes občas slýcháme „argumenty“ proti logice, obviňující ji ze znásilňování rozumu. Někdy je až s podivem, kolik rozumu se vynakládá na zdůvodňování, zaměřeného proti rozumu, kolik argumentů se vynalézá proti argumentaci rozumnými důvody. Dnes jsem slyšel v německé televizi jakoby ironickou poznámku, plnou obdivu k lidskému rozumu a jeho odolnosti, s jakou se dokáže ubránit i nejpřesvědčivějším důvodům. Tady je ovšem třeba se tázat, zda se normální vztahy vlastně nepřevrací naruby, vzhůru nohama, když se o netečnosti, inerci „rozumu“ (tj. porozumění!) hovoří jako o stabilitě, vytrvalosti, odolnosti a obranyschopnosti, jako by nejvlastnější podstata, bytostné určení rozumu spočívalo spíše v tom, nenechat se ničím ovlivnit a zůstat nedotčen, než v samotném aktivním porozumění a v nakloněnosti se nechat vést k novému a novému porozumění věcem, které jsme až dosud nechápali. Rozum je bytostně zaměřen k porozumění, a porozumění není následkem něčeho, nýbrž předchází tomu, co je nakonec pochopeno, čemu je porozuměno, v naději, že tu je něco k porozumění. Rozum je tedy zvláštní druh připravenosti k porozumění, jakýsi cit pro to, že je tu něco k pochopení, jakási vnímavost vůči tomu, co si našeho porozumění žádá. Evropská myšlenková tradice redukuje platnost této myšlenky tím, že s postupně vzrůstající samozřejmostí má za to, že to, co si žádá našeho porozumění, je prostě danost, tj. to, co vposledu „jest“. Velice tomu napomohla novodobá věda, která se stále větším úspěchem vytěsňovala myšlenku na poznávající resp. rozumějící, chápající subjekt, a to pod praporem tzv. objektivit. Tak došlo k tomu, že za slovem porozumění či pochopání se skrývá vlastně dvojí „skutečnost“, totiž jednak to, čemu jsme porozuměli resp. co jsme pochopili, jednak – a to velmi skrytě a vytěsňovaně – samo toto naše porozumění resp. pochopení. Dnes si tento nedostatek, tuto vážnou závadu svého dosavadního myšlení musíme náležitě uvědomit a zjednat také nezbytnou nápravu. Naše otevřenost vůči pravdě nesmí být redukována na jakousi „otevřenost“ (ve skutečnosti pseudo-otevřenost) vůči daným věcem, ale musí být především a na prvním místě chápána jako otevřenost vůči tomuto našemu žádoucímu pochopení, k němuž spějeme, o něž se snažíme a v které doufáme, kterého se nadějeme. A toto naše porozumění tu není předem jako danost, vůči které bychom se měli „prostě“ otevřít, nýbrž je to náš výkon, naše dílo, a ještě předtím náš závazek, naše povinnost, k níž jsme vyzýváni ještě z jiných zdrojů než oněch „faktických“, oněch „daných“.

(Písek, 980217-1.)